

Ментинська Ірина Богданівна
PhD, старший викладач катедри української мови
Національного університету «Львівська політехніка»
e-mail: iryna.b.mentynska@lpnu.ua

Слимак Тарас Богданович
студент групи БД-313
Національного університету «Львівська політехніка»
e-mail: taras.slymak.bd.2023@lpnu.ua

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ІТ-ТЕРМІНОЛОГІЇ: ЛІНГВІСТИЧНІ, ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується стрімкою цифровою трансформацією, що охоплює всі сфери людської діяльності. Комп'ютерні технології не лише змінюють способи комунікації, виробництва, навчання, але й формують нові лінгвістичні практики. Одним із найдинамічніших лексичних пластів сучасних мов є комп'ютерна термінологія, розвиток якої відбувається багатовекторно під впливом глобалізаційних, технологічних і культурних процесів. Дослідження цих тенденцій є важливим як для теорії термінознавства, так і для практики унормування професійного дискурсу.

Окрему увагу привертають сучасні дослідження українських лінгвістів, зокрема Кочан І. [1], Нікуліної Н. [2], Куньч З. [3], Булик-Верхоли С. [4], Ментинської І. [5], які акцентують на ролі мультимодальних чинників у формуванні інноваційних ІТ-термінів, підкреслюючи взаємодію цифрової комунікації та культурних кодів сучасного користувача. Процеси цифровізування стали поштовхом до виникнення великої кількості нових понять, які потребують мовного оформлення. Розвиток штучного інтелекту, хмарних технологій, віртуальної реальності, мережевої безпеки й інтернету речей генерує нові терміни: *машинне навчання, діджиталізація, хмарні сховища, кіберпростір, квантові обчислення, нейронні інтерфейси* тощо. У більшості випадків нові одиниці потрапляють до української мови через прямі запозичення з англійської, що зумовлено домінуванням англомовного науково-технічного простору. Водночас існують паралельні стратегії адаптації – калькування

(*machine learning* → *машинне навчання*), семантичне переосмислення (*хмара* як ІТ-термін), гібридні утворення (*айтівець, діджиталізація*).

Культурні зміни, пов'язані з розвитком цифрової культури, соціальних мереж, геймінгу й медіа, сприяють формуванню нових пластів термінології. У мові фіксуються поняття, що колись належали до субкультурної лексики, а нині стали частиною професійного словника: *стриминг, баг, модерація, таргетинг, контент-мейкер, челендж, допис*. Особливо інтенсивним є вплив масової культури й інтернет-комунікації, що зумовлюють появу напівтермінологічних одиниць – на межі між професійною і загальномовною сферою. Це ускладнює класифікацію сучасної комп'ютерної термінології та створює нові виклики для унормування.

Спостерігаємо, що сучасні інформаційні технології інтегруються з гуманітаристикою (*digital humanities*), медициною (*biotech, e-health*), економікою (*fintech*), будівництвом (*сенсорні мережі для безпеки споруд*), освітою (*edtech*), що сприяє формуванню міждисциплінарних термінів. Такі одиниці часто є термінами подвійної належності та поєднують технічний і гуманітарний компоненти: *цифрова етика, когнітивні інтерфейси, навчальні платформи, нейромережеві моделі аналізу текстів*. Міждисциплінарність посилює явище полісемії: один термін може функціонувати у кількох галузях з різними відтінками значення (*сервер* у програмуванні, медіазнавстві, архітектурі даних).

Більшість інновацій у сфері технологій виникають у англійськомовних середовищах, що спричинює домінування англійської термінології. Українська мова перебуває у стані постійного балансування між:

- повним запозиченням (*роутер, браузер, андейт*),
- адаптацією й українізацією (*файл, файловий, папка файлів, файл-документ*),
- створенням власних відповідників (*маршрутизатор, переглядач, оновлення*).

Проблема полягає в тому, що різні моделі співіснують паралельно (*link* – *посилання*), а вибір залежить від контексту, сфери використання та рівня профе-

сійної підготовки мовців. На сучасному етапі активно формується нова комунікативна стратегія, орієнтована на зміцнення української ідентичності. Це сприяє розвитку власних термінотворчих моделей, появі інновацій та активнішому використанню українських словотворчих ресурсів. Порівняно з попередніми десятиліттями посилилася тенденція:

- уникати надмірних англізмів;
- пропонувати українські еквіваленти;
- унормувувати варіативні терміни;
- поширювати стандарти перекладу в ІТ-сфері.

Отож, культурна трансформація стимулює розвиток більш сталого та самобутнього терміносередовища.

Розвиток комп'ютерної термінології в умовах цифрової та культурної трансформації має багатовекторний характер. Він визначається одночасним впливом глобалізації, міждисциплінарності, мовної політики та культурних змін. Термінологічна система перебуває у стані постійного оновлення, що зумовлює появу нових моделей термінотворення, змішування лексичних пластів і формування гібридних терміноодиниць.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на систематизацію нових термінів, аналіз процесів їх адаптації, виявлення оптимальних стратегій українського термінотворення та створення уніфікованих стандартів для професійної комунікації.

Література

1. Кочан І. Інноваційні процеси в сучасній українській термінолексичі. *Термінологічний вісник*, 2023, 7. 73–82.
2. Нікуліна Н. Грак як мовознавчий проєкт цифрової гуманітаристики. *Сучасні тенденції в українській і світовій гуманітаристиці*. 81–83
3. Булик-Верхола С., Верхола Я. Національні джерела поповнення комп'ютерної термінології української мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2023.
4. Куньч З. Найважливіші аспекти вивчення термінної лексики зі студентами інженерно-технічних спеціальностей. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: Філологічні науки. 2022. № 1 (23). С. 175–184.

5. Ментинська І., Турко А. Особливості детермінування термінів ІТ-сфери (на матеріалі «Словника української мови у 20 томах»). *Закарпатські філологічні студії* 2024.